

This is a monument of the IX-XVI centuries. The Keten dome is located 25-40 km to the north. From this example we can see that the Karakalpaks, Turkmens and Kazakhs have long been in constant contact on the Ustyurt plateau and its foothills. Because their ancestors also came from closely related tribes.

The word "keten" is more common among Turkmens and has several meanings.

Keten means ketali, ketaljak, ketu, ketemu, and in northwestern Turkmen the word keten means a women's dress made of red silk thread.

Kulandy (Kuruty baba) is a historical place on the western shore of Lake Aibuir.

It belongs to the IX-XI centuries. The valley from Lake Aibuir on the eastern shore of the Ustyurt to the border with Kazakhstan. This place on the western shore of Lake Aibuir is called "Kurtty Baba" by the locals. The word "worm" in the Oguz language of the IX-XIII centuries means a wolf. Kurtty baba means that in the cave of the mountain here until recently there were many wolves and sheep. The word Oguz means worm in the Karakalpak language.

Shende-shen adam bar byny oylarğa,
Attar qalıp, kezek jeti taylarğa,
Qyrttar shauıp, saxradağı qoylarğa,
Qorğashtap bağatın shopan tabılmas. (A.Musaev, «Tabılmas»)

Mirzamurat Abdullayev is the name of collective farm (formerly called differently). M.Abdullayev moved to Shumanay in 1942 and worked as a head of a collective

farm. He works hard in the cotton farm. He is one of the leading businessmen who contributed to the development of Shumanay. He is honorary holder of decrees. He was a member of the Supreme Soviet of Karakalpakstan, a caring and moral person. That's why the environment he creates is named after him.

Collective farm is named after Orinbasar Kokkozov. He ruled the region from 1970 to 2000. Be one of the first in the country to implement the cotton plan every year. He is the People's Deputy of Uzbekistan and Karakalpakstan. The former Gagarin collective farm has now been renamed. (Dabilov Orinbasar, born in 1952, resident of the district).

Mamy steppe is a vast steppe between the Tashkent collective farm of Shumanay district and Shumanay collective farm. (Suleimenova Balkiya, born in 1959, resident of the district).

Gelleaskan is a large high-altitude sand dune belonging to the former Gagarin collective farm. During the war, the rebels killed the locals and hung their heads on a tree. That is why it is called Gelleaskan.

There are many different historical places and names in the vast area of Shumanay district, including long epochs. Despite the fact that the Shumanays have long been composed of people of different nationalities, they are peoples with common historical and cultural memories. We have witnessed that this area, which is a place for young people to learn the secrets of art, inculcate morality in their minds, the center of educational schools, is full of such onomastic names that are passed from father to son.

References

1. Esbergenov X. The historical and cultural monuments of Kungurat. -N.: 1993. -P. 60.
2. Esbergenov X. The historical and cultural monuments of Kungurat. -N.: 1993. -P.82.
3. Januzakov T. History of Kazakh names. -Almaty: 1961, -P. 66.
4. Jdanko T.A. Essays on the historical ethnography of the Karakalpaks. - Proceedings of the Institute of Ethnography. Novaya seriya. -M.-L.: 1950. T. IX. -P. 50.

REZYUME. Ushbu maqola Qoraqalpog'istonning Sho'manay tumanidagi onomastik nomlariga bag'ishlangan. Maqolada Sho'manay tumanining bepoyon hududida juda ko'p turli tarixiy joy va nomlar mavjudligi ma'lum qilingan. Toponimlar bilan birinchi bo'lib jurnalistlar, tarixchilar, yozuvchilar, etnograflar, geograflar shug'ullangan. Qoraqalpog'istonning Sho'manay tumanida uchraydigan ba'zi onomastik nomlar tadqiqi ayrimlarini hisobga olmaganda, deyarli o'rganilmagan. Biroq ayrim tarixiy ma'lumotlar va og'zaki manbalarga asoslanib, Sho'manay hududi ko'plab onomastik nomlarga boy ekanligi qayd etilgan.

РЕЗЮМЕ. Данная статья посвящена ономастическим названиям Шуманайского района Каракалпакстана. В статье информируется, что в огромной территории Шуманайского района много разных исторических мест и названий. Первыми топонимами стали заниматься журналисты, историки, писатели, этнографы, географы. Некоторые из наших ономастических названий, которые встречаются в Шуманайском районе Каракалпакстана, почти не изучены, за исключением нескольких в их исследованиях. Однако, основываясь на некоторых исторических данных и устных источниках, мы убедились, что район Шуманай богат множеством ономастических названий.

SUMMARY. This article is devoted to the onomastic names of the Shumanay region of Karakalpakstan. The article informs that there are many different historical places and names in the vast territory of the Shumanay region. Journalists, historians, writers, ethnographers, geographers were the first to deal with toponyms. Some of our onomastic names, which are found in the Shumanay region of Karakalpakstan, have hardly been studied, with the exception of a few in their studies. However, based on some historical data and oral sources, we are convinced that the Shumanay area is rich in many onomastic names.

КАРАКАЛПАКСТАН ОЙКОНИМЛЕРИНИНГ ЭТНОМӘДЕНИЙ ӨЗГЕШЕЛИКЛЕРИ

М.Д.Қурбанов – филология илимлериниң кандидаты

Әжинияз атындағы Нәкис мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: топоним, ойконим, халқ, этнос, маданият, моддий маданият, маънавий маданият.

Ключевые слова: топоним, ойконим, народ, этнос, культура, материальная культура, духовная культура.

Key words: toponym, oikonym, people, nation culture, material culture, spiritual culture.

Тил – мәданиятты сәўлелендирийши қурал. Миллет мәданиятының өзине тән тәреплери оның тиллик бирликлеринде көринис табады. Америкалы тилши илимпаз Э.Сепир өз изертлеўлеринде халықтың миллий мәданияты нақыл-мақаллар, ырым, толғаў-термелер, мифлер, теңеўлер, метафоралар, шежирелерде жақсы сақланады деп, тил хәм мәданияттың тығыз байланыслы екенин айтқан еди [1:36].

Халықтың мәданияты, өтмиш тарийхы, социаллық хәм жәмийетлик турмысының көриниси (картинасы)н топонимлер, оның бир түри ойконимлерде өз көринисин табады. Ойконимлер топонимлердин айрықша бир түри болып, оларға адамлардың жасаў орынлары, атап айтқанда, аўыл, көше, елатлы орын, қала хәм қорғанлардың меншикли атамалары киреди.

Ойконимлер ономастикалық көлемде басқа онимлерге салыстырғанда тиллик ески қатламға тийислиги, өнимли жумсалығы, жәмийеттеги сиясий, социаллық өзгерислерге тәсиршен болығы. соның менен бирге, халық мәданиятын өзінде сәўлелендире алығы менен өзгешеленеди.

Халықтың көп әсирлик өмир тиришилиги, түрли тарийхий ўақыя хәм ҳәдийселер оның мәданиятына да белгили дәрежеде тәсир етеди. Дәўирлер яки жәмийетлик дүзимниң алмасығы, түрли өзгерислер халық турмысы менен оның мәданиятын да жаңалайды яки өзгертеди. Булар этностың руўхый хәм материаллық мәданиятында айқын көринис табады.

Ойконимлердин этномәдений өзгешелиги оларды дәрәткен халықтың руўхый хәм материаллық мәданияты менен байланыслы келип шығады. Басқаша

айтқанда, аймақтық ойконимдерде этноско тән миллий белгилердің болуына ол жерде жасап киятырған халықтың турмыс тәризи, кәсиби, үрп-әдетлери, дәстүрлери, диний көзқараслары, географиялық орталығы, тарихый шараятлар белгилі дәрежеде тәсир етеді. Бұны Қарақалпақстан ойконимлери мысалында да көріуге болады.

Аймақтың өзіне тән тәбиий-географиялық дүзилісі хәм ол жерде жасап киятырған халықтың тарихый, мәдени факторлар Қарақалпақстанның ойконимлерінде этномәдени сыпаттың болуына белгилі дәрежеде тәсир көрсеткен. Республиканың арқа аймақлары, Әміўдәрйаның оң хәм шеп жағалауларын қоныс еткен қарақалпақ халқы ұсы мақанның географиялық жайласуы, ықлымы, тәбиий шараятларына байланысы бір неше кәсип түрлери менен шұғылланған. Олар халықтың материаллық мәдениеті хәм тил лексикасында өз көринісін тапқан. Мәселен, Шымбай хәм Нөкіс районларындағы *Арбашы*, Бозатаў, Шымбай хәм Хожели районлары аймағында *Үйші*, Қонырат хәм Хожели районларындағы *Бойрашы*, Нөкіс районындағы *Шырашылар*, сондай-ақ, республиканың көпшилигі орынларында тәкірарланатұғын *Балқышы* деп аталған ағыллар атамалары мазмұнынан жергиікли халықтың кәсібине байланысы этникалық мағлыұматларды биіуге болады.

Мал шаруашылығы хәм дийқаншылық қарақалпақ халқының ерте заманнан-ақ тийқарғы кәсиби болған. Халық тили хәм мәдени турмысында ұсы тарауларға байланысы көплеген атамалар, ырым хәм дәстүрлер сақланып қалған. Дийқаншылық хәм шаруашылық мәдениеті ономастикалық лексикада да өз көринісін тапқан. Мысалы, қарақалпақ тилиндегі *Жылқыбай*, *Қошқарбай*, *Қойлыбай* т.б. антропонимлер бұнын дәлилі бола алады. Сондай-ақ, Шымбай хәм Тахтакөпір районларында *Шаруа*, Хожели аймағында *Түйкеш*, Шоманайда *Падашы*, сонын менен берге *Бағман* (Кегейлі, Шымбай), *Бажбан* (Қанлықөл, Шоманай, Шымбай), *Дийқан* (Хожели, Тахтакөпір) ағылларынын ұсылай аталығы халықтың материаллық мәдениетінде шаруа хәм дийқаншылықтың белгилі орын тутқанынан дерек береді.

Қарақалпақ тили ұшын лингвомәдени бірлік есапланған бұндай лингвокультүремалар социаллық ортаның, тарихый дәуірдің тиллік көринісі (картинасы)н сүүретлей алады. «Адам өзинің әлемге болған көз-қарасын, дүнья танымын, ұлыұма, «әлем картинасын» тилдің хызметі арқалы қәлиплестиреді. Хәр бір тилдің ишкі өзгешеліктери бар, сол ұшын хәр тил өз айрықшалығы менен өзгеше «әлем картинасын» пайда етеді» деген еді қазақ тилші алымы Ж.Манкеева [5:199]. Таллаулардан белгилі болғанындай, жергиікли халық өзлери жасап атырған орнының географиялық рельефи, жер-суу, басқа да тәбиий ықлымы хәм шараятларына сәйкес белгилі бір кәсип түрлери менен шұғылланған, оны рауажландырған, тил лексикасын байытқан. Қазақ алымы Т.Жанузақов: «Топонимлерди миллет мәдениетінің көринісі ретінде үйрениу сол тилде сөйлеуші халықтың топонимлер номинациясындағы бай мәдени үлгі хәм тәжірибелерин, сондай-ақ, қоршаған ортаны қабылау өзгешеліктерин танып биіуге жол ашады» деген еді [3:89].

Қарақалпақстан ойконимлеринің этномәдени сыпатын қәлиплестирген, миллий мәдени

коннотацияға ийе лингвокультүремалар қатарына хожалық бұйымлары, хәр қыйлы әсбаптардың атамаларын, олар менен байланысы пайда болған ойконимлерди киритіуге болады. Бұған *Басқалдақ* (Шоманай), *Қазанкеткен* (Бозатаў), *Қызылғүнде* (Хожели) сыяқлы ағыл хәм елатлы орынлар атамалары мысал бола алады.

Егер жер-суу атамасы жүдә ески, келип шығыу төркини, мәнісі белгисіз болса, халық оның этимологиясын өзлери ұшын қолайлы, жасау орнынын, турмысы хәм менталитетіне сәйкес болған ықяя ямаса түсиниклерге байланыстырған халда ашып беріуге хәрекет етеді. Бұл жағдайда, көбінесе, атаманың сыртқы дүзилісіне итибар қаратылады. *Қазанкеткен* ойкониминин келип шығыу тийқарын ұсы жерде жасаған халық өзлеринин этномәдени дәстүрлери, дүнья қарасы, географиялық орталығы менен байланыстырған халда түсиндіріуге хәрекет еткен. Қарақалпақлар ырым-дәстүрлеринин арасында адам сууға ығып кетсе, оны суға қазан ылақтырыу арқалы табыуға болады деген исеним де бар. Жергиікли халықтың этнопсихологиясында *Қазанкеткен* атамасы ұсы дәстүр менен байланысы болуы мүмкін деген көзқараслар да бар.

Қарақалпақстан топонимиясында метафоралық ойконимлер ұшырасады. Олардың семантикасында халықтың мәдени турмысы, белгилі бір мөкан, заман хакқындағы концептлер сақланған. Мәселен, *Тақыятас* атамасынын этимологиясына байланысы екі түрлі пикир бар. Биринши деректе шығысы арабша «таяныу», «сүйениу», сондай-ақ, «дәруиш хәм қәлендерлердің тастан исленген орны» мәнілерин аңлататұғын *тақя* сөзі *Тақыятас* ойконимине тийқар болған деп көрсетиледи [7:21]. Ал, басқа бир деректерде көрсетилиуінше, ертеде ол жерде үлкен тас болған, адамлар оның көринісін тақыға ұксатқан, сол ұшын оны *тақыятас* деп атайтұғын болған [4:123; 6:37]. Кейін бұл жерлер *Тақыятас* деп атала баслаған. Атаманың келип шығыуына байланысы бұл мағлыұмат этномәдени сыпатқа ийе. Л.Давлетқұлова топонимлердин пайда болуында адамның психикалық хәм этномәдени тәсирин былай түсиндіреді: «Географиялық объект өзинің айырмашылық белгилери яки кандай да бир ықяя себепли адамлар итибарын тартса, соған сәйкес атама алады. Номинация процесі атама беріушинин дүньяны қабыл етиуі менен тикелей байланысы жүз береді» [2:148]. Демек, *Тақыятас* атамасы «тақыя көринісінде тасқа қатнасылы» деген этимология халықтың миллий көзқараслары негизинде келип шыққан.

Топонимлердин илимий анализи лингвистикалық, соның менен бирге халықтың этникалық белгилери, жасау шегаралары, ертедегі көшип-қоныу бағдарлары, рухый хәм материаллық мәдениеті, қулласы, лингвокультурологияға тийісли бақалы мағлыұматларды алыу мүмкіншилигин де береді.

Жуумақлап айтқанда, Қарақалпақстан ойконимиясында қарақалпақ халқының кәсиби, мийнет қураллары, күнделікли турмыслық бұйымлар, тағамлар, өнерментшилік түрлери сыяқлы рухый хәм материаллық мәдениеті менен байланысы болған лингвокультүремалардан келип шыққан атамалар көп ұшырасады. Олар халықтың мәдени турмыс шараяты емес, сондай-ақ, тарих, аймақтың тәбиий-географиялық өзгешеліктери, адам хәм тәбиат мүнәсибеттери хакқындағы қымбатлы мағлыұматларды өзінде жәмлеген.

Әдебиетлар

1. Абдиназимов Ш.Н. Лингвокультурология – тил билиминин жаңа тарауы. //Илим хәм жәмийет. – Нөкіс: 2020. №3. 36-38-б.
2. Давлетқұлова Л.Н. Топонимы в лингвокультурологическом аспекте (на примере географических названий графства Оксфордшир и Челябинской области): Дисс. ... канд. филол. наук. – Челябинск: 2014. –С. 218.
3. Күркебаев К.Қ. Қазақ тилинің рухани және материалдық лексикасы. Оқу қуралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. 191-б.
4. Қарақалпақ аңызлары, әпсаналары хәм шешенлік сөзлери. -Нөкіс: «Қарақалпақстан», 1992. 164-б.

5. Манкеева Ж. Қазақ тіл білімінің мәселелері. -Алматы: «Абзал-ай», 2014. 640-б.

6. Пахратдинов К., Абишов Г. Қарақалпақстан топонимдері сөзлігі. – Нөкіс: «Қарақалпақстан», 2021. 80-б.

7. Хайытбай Абдусаддық Хожели: Мақалалар жыйнағы. -Нөкіс: «Қарақалпақстан». 1997. 40-б.

РЕЗЮМЕ. Мақолада Қарақалпоғистон ойконимларининг этномаданий, маъно хусусиятлари таҳлил қилинган. Маҳаллий халқнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаёти, моддий ва маънавий маданиятининг жой номларида акс этиши, бу тип ойконимларни ўрганишнинг аҳамияти батафсил ёритиб берилган. Топонимик ва этнографик маълумотлардан фойдаланилган.

РЕЗЮМЕ. В статье анализируются этнокультурные и семантические особенности ойконимов Каракалпакстана. В топонимах отражена социально-экономическая жизнь, материальная и духовная культура местного населения, подробно объясняется важность изучения этого типа ойконимов. Используются топонимические и этнографические данные.

SUMMARY. The article analyzes the ethnocultural and semantic features of the oikonyms of Karakalpakstan. Toponyms reflect the socio-economic life, material and spiritual culture of the local population, the importance of studying this type of oikonyms is explained in detail. There is used toponymic and ethnographic data are used.

BALIŲSHILIŲ TARAWINDA KÁSIPLIK DIALEKTLIK SÓZLERDİŲ QARAQALPAQ HÁM NEMIS TILLERINDE BERILIWI

S.G.Nuranova – *tayanish doktorant*

Berdaq atındaǵı Qaraqalpaq mámleketlik universiteti

Tayanch soʻzlar: baliq, frazeologiya, frazema, leksema, lingvomadaniyatshunoslik, ekvivalent, analiz.

Ключевые слова: рыба, фразеология, фраза, лекция, лингвистика, эквивалент, анализ.

Key words: fish, phraseology, phrase, lecture, linguistics, equivalent, analysis.

Kirisiw. Búgingi kúnde globalasıw procesinde ózara xabar almasıw jedellesken dáwirde óz tilimiz táriyxın, onıń kelip shıǵıwın tereńnen izertlew hám onı dúnya kóleminde tanıtıw aldımızda turǵan iygiliqli hám maqsetli minnetlemelerimizden sanaladı. Házirgi qaraqalpaq tilin izertlewde bar bolǵan kásiplik sózler tilin ózin hám olardı basqa tiller menen salıstırıw úyreniw arqalı tilin táriyxınıń qanshelli ullılıǵın, ózara tuwısqanlıq, jaqınlıq, rawajlanıw basqıshları haqqında ele de keń kóz qarasqa iye bolsaq boladı. Bundaǵı izertlew jumısınıń maqseti baliqshılıq kásibine baylanıslı frazeologiyalıq terminlerdi nemis hám qaraqalpaq tillerinde salıstırıw kózde tutıladı. Usı orında termin sózine belgili tyurkolog professor N.A.Baskakovtıń anıqlamasın kórip ótken orınlı. Termin ózi anlatatuǵın uǵımǵa anıq sáykes keliwshi turaqlı mánige iye belgili bir terminologiya tarawındaǵı basqa terminler menen baylanısqan sóz hám sóz dizbegi bolıp tabıladı. Ol sol terminologiya tarawında unifikaciyalanıp qollanıluwı menen sıpatlanadı dep aytqan [1:65].

Tiykargı bólim. Izertlew temamız qaraqalpaq tilindegi baliqshılıq terminleri boyınsha, bul tema boyınsha usı kúnge shekem az dereklerde ilimiy jumıslar islengen, atap aytqanda bul boyınsha T.Begjanov, D.Nasirov, O.Dospanov, hám J.Eshbaevlardıń kitaplarında tiykargı maǵlıwmatlar berilgen. Albette, baliqshılıqqa tiyisli terminlerdi qaraqalpaq kórkem ádebiyatı jazıwshıshayrlarında óz miynetlerinde sheberlik penen jarıqtan. Mısalı A.Begimov, O.Ayjanov h.t.b. qaraqalpaq leksikasın izertlegen E.Berdimuratovtıń 1994-jılı baspadan shıqqan „Házirgi qaraqalpaq tili (Leksikologiya)“ kitabında qaraqalpaq sóz baylıǵın qurap turǵan tarawlar atap kórsetiledi, sol qatarda baliqshılıqqa tiyisli terminler de azlı kem kórsetilgen. **Baliqshılıq isleri tarawına tán leksikalıq birlikler:** iynelik, qara qus, motor qayıq, qara jılm, bagor, moyka, seyner, kapron aw, plachkot, motosudno, jer qaraw, motorlı baliq awlaw stancyası, muzlatqısh, sholan, kilka, shemaya, mayda chastik, bichok baliǵı, keptiriw, islaw, baliq órshitiw, motorlastırılǵan usıl, motflyuga, awsalim, qabıllawshı punkt, kapron jip, tońlatqısh, transporter, suwlandırıw, gúzgi baliq awlaw, joqarı sortlı baliq t.b. [2: 105]. Berilgen leksemalar baliqshılıq qural-jaraqları, mashina-texnikalar, orın atamaları hám baliq túrlirine baylanıslı.

Til hár bir millettin milliy fenomeni, jámiyet aynası. Til ózinde millettin milliy úrip-ádetlerin, salt-dástúrlerin, milliy ózgesheligin, ózligin jámleydi. Qaraqalpaq tilindegi baliqshılıq terminlerin izertler ekenbiz, ondaǵı kásiplik sózlerdin jay termin, turaqlı sóz dizbeklerinde frazema bolıp keliwi yaki naqıl-maqallarda awıspalı mánilerinde keliwi, qalaberdi usı leksikalıq birliklerdin nemis tili menen salıstırılıp, olardıń arasındaǵı uqsaslıqlar hám ózlerine tán ayırımashılıqlardıń tillik jaqtan izertleniwı dıqqatqa ılayıq. Bul maqalamızda nemis tilindegi baliqshılıq terminlerin

izertlewde Duden sózlik kitabı, qaraqalpaq tilindegi dereklerden D.Nasirov, O.Dospanov, T.Begjanov hám J.Eshbaev avtorlıqlarındaǵı baspadan shıqqan bahalı miynetlerindegi maǵlıwmatlar hám Qaraqalpaq folklorı 88-100 tomındaǵı naqıl-maqallar lingvistikalıq, lingvokulturologiyalıq kózqaraslardan talqılandı. Maqalanı jazıwda eki tildegi maǵlıwmatlar analizlenip atırǵanlıqtan, olar arasındaǵı lingvomadeniy baylanısqa da qaraladı. Lingvokulturologiya bul 20-ásirdin 90-jıllarında qalıplesken til iliminiń gárezsiz tarmaǵı esaplanadı. „Lingvokulturologiya“ terminini sońǵı on jıllıqtı V.N.Telia basshılıǵında frazeologiyalıq mektep, Yu.S.Stepanov miynetleri, A.D.Arutyunova, V.V.Vorobyov, V.Shaklein, V.A.Maslova hám basqa ilimpazlar miynetleri menen baylanıslı payda boldı. Eger mádeniyattanıw ilimi insannın óz ózin anlawın tábiyatqa degen múnásibeti, jámiyet, tariyx, kórkem óner, onıń sociallıq hám mádeniy barlıǵınıń basqa tarawların úyrense, al, til bilimi dúyanın lingvistikalıq sáwlesin aqlıy modelleri formasında sáwlelendiretuǵın dúnyaqarastı kórip shıǵadı. Solay etip lingvokulturologiya til hám mádeniyat predmetlerine iye boladı [7:5].

Kórip shıǵajaq misallarımız frazeologiyalıq birlikler bolıwı menen bir qatarda dialektlik terminler úylesimi de bolıp tabıladı. Filolog B.R.Qurbanovanın „Qaraqalpaq dialektologiyası“ oqıw qollanbasında dialektologiyanın eki predmetten: sóylesim hám dialekten ibaratlıǵın aytqan, olardıń aymaqqa qaray otırıw óz ara parqlanatuǵınlıǵın da dáliyllegen. Sóylesim jergilikli dialektlerdin kishkene aymaqların qamtıytuǵın boladı. Máselen, Qaraqalpaqstan jaǵdayında dialekt eki-úsh hám onnan da kóp rayon kólemindey jerdi qamtısa, sóylesim bir rayon yamasa eki – úsh awıl, aymaq kólemindey jerdi ǵana qamtıwı múmkin [9:7].

Insan kúndelikli turmısı jániwarlar menen tikkeley baylanıslı. Sonlıqtan da olardıń ulıwmalıq ayırıqsha sıpatlamalarına bola ádebiy shıǵarmalarda adamlardıń minez-qulqın, is-háreketlerin astarlı mánide kórkem súwretlerde júdá keńnen qollanıladı. Sol qatarda baliq kórkem ádebiy shıǵarmalarda, folklorda (awızeki sóylewde) aktual temalardan, sonday-aq ayırım dinlerde ilahiy kúshke iye simvol sanaladı. Frazeologiya - til biliminiń úlken bir tarawı. Grekshe „phrasıs“ -sóylem, „logos“ – ilim degen sózlerden alıńǵan, hár qanday tilin frazeologiyalıq sistemasın úyrenedi. Til biliminde frazeologiya onıń frazeologizmlerdi izertleytuǵın tarawı hám belgili bir tilge tán frazeologiyalıq sóz dizbekleriniń jıyınıǵı sıpatında túsiniledi [10:7]. Usı frazeologiya iliminde haywanlarǵa tán belgiler menen jasalatıwın turaqlı soʻz dizbekleri zoonimler dep ataladı.

Baliq suwǵa kirgendey bolıw-uypalasıp ketiw, hesh nársе sir jasırıpay, bari-joq aytısıw [4:52]. Ilimpaz J.Eshbaevtıń kitabında berilgen misalda „baliq suwǵa kirgendey bolıw“ ózara múnásibette, sáwbette gápi-gápine qawısıp, álpi alısıp sóylesip ketiw degen uǵımdı beredi.